Φως Ιλαρόν

Μηνιαία Έκδοση της Ενορίας Αγίου Γεωργίου Περιβολίων Ρεθύμνου. Έτος 6ο, φ. 61. Οκτώβριος 2017

Αγαπάς τα παιδιά σου;

Αδελφή μας, αδελφέ μας,

Άκουσε τη φωνή μας, που δεν έχει σκοπό να σε κρίνει, αλλά να σε ωφελήσει.

Αν τα παιδιά σου είναι μικρά, ίσως αυτό το κείμενο βοηθήσει να μεγαλώσουν σωστά και να γίνουν δυνατά, ελεύθερα και αληθινά ευτυχισμένα παιδιά, δυνατοί, ελεύθεροι και αληθινά ευτυχισμένοι έφηβοι και ενήλικες. Αν τα παιδιά σου είναι μεγάλα (έφηβοι ή ενήλικες), σε παρακαλούμε, δώσε τους να το διαβάσουν. Ίσως βοηθήσει, με την ευχή του Θεού, να αλλάξει η ζωή τους. Αν δεν θέλουν να το διαβάσουν, δεν πειράζει, ας το κρατήσουν, μόνο ζήτησέ τους με όμορφο τρόπο να το διαβάσουν με την πρώτη ευκαιρία.

Εξάλλου, ίσως τα παιδιά σου έχουν δικά τους παιδιά και αυτό το κείμενο φανεί χρήσιμο για τα παιδιά τους, τα εγγόνια σου.

Ο μεγάλος μας ποιητής Οδυσσέας Ελύτης γράφει: «Πολλά δεν θέλει ο άνθρωπος. Να 'ναι ήμερος, να 'ναι άκακος… Λίγο φαΐ, λίγο κρασί, Χριστούγεννα κι Ανάσταση».

Σ' αυτά τα λόγια κλείνονται όλες οι πραγματικές ανάγκες των παιδιών μας, αλλά και οι δικές μας: αγάπη και ασφάλεια, υλικές ανάγκες (στις οποίες περιλαμβάνονται όχι μόνο το φαγητό, αλλά φυσικά και τα ρούχα, η κατοικία και η υγεία) και πνευματικές ανάγκες (Χριστούγεννα κι Ανάσταση).

Αυτά τα Χριστούγεννα και την Ανάσταση όμως τα προσφέρεις στα παιδιά σου; Και δεν εννοούμε να τα προσφέρεις μόνο δύο μέρες το χρόνο (και μάλιστα μόνο με φαγητά, γλυκά και δώρα), γιατί εκεί όπου βρίσκονται – στην εκκλησία – προσφέρονται δωρεάν για σένα και τα παιδιά σου κάθε εβδομάδα, για να μην πω κάθε μέρα, όλο το χρόνο.

Η Εκκλησία (με κεφαλαίο Ε, δηλ. ο θεσμός της Εκκλησίας) προσφέρει τα Χριστούγεννα και την Ανάσταση κάθε Κυριακή, κάθε φορά που γίνεται η θεία λειτουργία, που είναι η είσοδος των ανθρώπων στα αιώνια Χριστούγεννα και στην αιώνια Ανάσταση.

Επίτρεψέ μου λοιπόν να σε ρωτήσω: φέρνεις τα παιδιά σου στην εκκλησία; Τα φέρνεις στη θεία λειτουργία; Τους έχεις δημιουργήσει τη συνήθεια – την ευλογημένη συνήθεια, που θα τους δώσει ανίκητα φτερά – να ξυπνούν την Κυριακή το πρωί και να επιθυμεί η καρδιά τους να πάνε στην εκκλησία, να επισκεφτούν το Χριστό, την Παναγία, τον άγιο της ενορίας σας, τον άγιο που γιορτάζει; Να χαιρετήσουν το Χριστό, την Παναγία και τους αγίους με ασπασμό (φίλημα) στις όμορφες εικόνες τους, να τους ανάψουν το κερί τους, να απολαύσουν το φως του καντηλιού και τη μυρωδιά του λιβανιού, τη μελωδία της ψαλμωδίας, τις κινήσεις του ιερέα, την παρουσία όλων των συνανθρώπων μας και τη θεία κοινωνία του σώματος και αίματος του Χριστού μας;

Ξέρουν, καταλαβαίνουν, έχουν βάλει μέσα τους ότι η Κυριακή δεν είναι μια μέρα όπου ξυπνάμε αργά, με την ησυχία μας, και μετά ο μπαμπάς πλένει το αυτοκίνητο κι εμείς αράζουμε στον καναπέ και βλέπουμε απορροφημένοι παιδικές εκπομπές όλο το πρωί – αλλά είναι η μέρα όπου ξυπνάμε κατά τις 7.30' το πρωί, ντυνόμαστε με χαρά και ερχόμαστε όλοι μαζί στην εκκλησία το αργότερο κατά τις 8.30', **να επισκεφτούμε το Χριστό μας στο φωτεινό παλάτι Του και να γίνουμε πρίγκιπες και πριγκίπισσες στη βασιλεία Του…**

(Βέβαια, πολλοί έρχονται στην εκκλησία από πιο νωρίς, από τις 7.30' ή τις 7 το πρωί, και συμμετέχουν με μεγάλη απόλαυση σε ολόκληρη την εορταστική τελετή της Κυριακής ή μιας γιορτής, αλλά τώρα μιλάμε για το λιγότερο και το απλούστερο, που ταιριάζει σε αρχάριους, που ξεκινούν τώρα την πνευματική ζωή, όχι για το σοβαρότερο και τελειότερο).

Όλοι μας, και η μαμά και ο μπαμπάς και ο παππούς και η γιαγιά και οι γείτονές μας και οι φίλοι μας και η δασκάλα μας και ο περιπτεράς και ο ζητιάνος του δρόμου και ο πρόσφυγας

και ο απελπισμένος και ο ξενύχτης και ο εθισμένος στα ναρκωτικά ή στο τζόγο ή στο αλκοόλ ή στον υπολογιστή, ακόμη και ο κλέφτης και ο ψεύτης και αγριάνθρωπος και ο άθεος και κάθε άνθρωπος (και φυσικά και εμείς και οι φίλοι μας) είναι καλεσμένος από το Χριστό στην εκκλησία, στη θεία λειτουργία, να μπει στο ολόφωτο παλάτι του βασιλέα Χριστού και να γίνει πρίγκιπας και πριγκίπισσα στη βασιλεία Του.

Τι πιο ωραίο δώρο υπάρχει απ' αυτό; Μην το χάσεις, παιδί μου, γιατί χάνεις τον πιο πολύτιμο θησαυρό, που μάλιστα είναι αληθινός (όχι όπως οι θησαυροί στα παραμύθια ή στα κινούμενα σχέδια) και αιώνιος, αιώνιος!...

Μέσα στο φωτεινό παλάτι ή μόνιμα απ' έξω;

Αν λοιπόν, αδελφέ και αδελφή μας, το πρωί της Κυριακής και κάθε μεγάλης χριστιανικής γιορτής τα παιδιά σου το περνάνε μπροστά στην τηλεόραση ή με το πρόσωπό τους χωμένο στην οθόνη ενός υπολογιστή ή ενός τάμπλετ, και δεν παίρνουν είδηση αυτό το φωτεινό πανηγύρι της θείας λειτουργίας, επίτρεψέ μας να σου πούμε με αγάπη και πόνο ότι είναι σαν να ταΐζεις τα παιδιά σου με πνευματικά σκουπίδια και να τα στερείς από τον άρτο της ζωής, το ψωμί της αθανασίας, τον Ιησού Χριστό.

Αν το πρωί της Κυριακής δεν το περνάνε ακίνητα μπροστά στην τηλεόραση, αλλά το αξιοποιούν σε δραστηριότητες αθλητικές ή μορφωτικές ή σε εκδρομές στη φύση ή παιχνίδια με τους φίλους τους, αλλά δεν ξέρουν τι θα πει εκκλησία και θεία λειτουργία, επίτρεψέ μας να σου πούμε (μη θυμώσεις!) πως είναι σαν να τα ξεγελάς με πράγματα όμορφα, αλλά δευτερεύουσας αξίας, και να τους στερείς το νερό της ζωής. Όλες αυτές τις δραστηριότητες είναι ωραίο και καλό να τις κάνουν την Κυριακή αμέσως μετά τη θεία λειτουργία, αλλά αν εξαιτίας τους δεν πηγαίνουν ποτέ στην εκκλησία, τότε ξεγελιούνται με κάτι ωραίο και χρήσιμο, που όμως τους στερεί το ακόμα περισσότερο ωραίο και χρήσιμο, αυτό που θα τους δώσει αληθινά φτερά και θα τα οδηγήσει στην αιωνιότητα.

Φυσικά, **τα παιδιά σου (ίσως και εσύ ο ίδιος, εσύ η ίδια) δεν καταλαβαίνουν τα λόγια και το νόημα της θείας λειτουργίας.** Αλλά το πρώτο και σημαντικό είναι ν' αποχτήσουν αγάπη για τη συμμετοχή τους σε αυτήν και μεγαλώνοντας μπορούν να διαβάσουν, να μάθουν και να καταλάβουν. Το ίδιο φυσικά μπορείς να κάνεις κι εσύ και βέβαια, αν εσύ ξέρεις και καταλαβαίνεις τι είναι και τι σημαίνει η θεία λειτουργία, μπορείς να τους εξηγήσεις. Αν ξέρεις και καταλαβαίνεις τι είναι ο Χριστός, η Παναγία, οι άγιοί μας (ο άγιος της εκκλησίας σας, ο άγιος του ονόματός τους), μπορείς να τους εξηγήσεις.

Ξέρεις, στο διαδίκτυο υπάρχει μετάφραση και εξήγηση της θείας λειτουργίας, καθώς και οι βιογραφίες των αγίων, γραμμένες με σύντομα και απλά λόγια και όμορφες εικόνες. Επίσης, υπάρχουν και βιβλία – και στην πόλη μας, στην πόλη όπου ζεις ή (αν ζεις σε χωριό) στην πιο κοντινή πόλη, σίγουρα υπάρχει ένα ορθόδοξο χριστιανικό βιβλιοπωλείο, όπου μπορείς μαζί με τα παιδιά σου να διαλέξεις τα κατάλληλα βιβλία και μετά να ξέρεις και να καταλαβαίνεις αυτά που τώρα σε δυσκολεύουν και σε μπερδεύουν.

Μπορείς να ρωτήσεις τον ιερέα της ενορίας σου γι' αυτό το βιβλιοπωλείο, μπορείς επίσης να τον ρωτήσεις και για βιβλία, μπορείς και να ενημερωθείς για τα κατηχητικά σχολεία της ενορίας σου, της περιοχής σου ή της πόλης σου, που είμαστε σίγουροι πως δεν είναι παλιομοδίτικα και συντηρητικά, αλλά ζωντανά, δραστήρια, χαρούμενα, ενδιαφέροντα, ανοιχτόμυαλα και ωφέλιμα.

Μερικές εξηγήσεις

Και τώρα ας εξηγήσουμε ένα δυο πραγματάκια γι' αυτό το θέμα, το τι γίνεται στην εκκλησία και για ποιο λόγο συγκεντρωνόμαστε εκεί, αντί απλά να «προσευχόμαστε από το σπίτι μας» όποτε το θυμηθούμε ή όποτε «νιώσουμε εμείς προσωπικά την ανάγκη, χωρίς κανείς να μας πει τι να κάνουμε και πώς να το κάνουμε»...

Την Κυριακή το πρωί, κατά τις 7, όταν χτυπά η καμπάνα, δεν αρχίζει αμέσως η θεία λειτουργία, αλλά **πρώτα γίνεται μια άλλη πανέμορφη τελετή, που ονομάζεται Όρθρος** (η λέξη αυτή, στα αρχαία ελληνικά, σημαίνει «νωρίς το πρωί»). Στο τέλος του όρθρου, κατά τις 8 – 8.30', ξαναχτυπά η καμπάνα και τότε αρχίζει η θεία λειτουργία.

Σε κάποιες εκκλησίες διατηρείται η παράδοση να χτυπά μια καμπάνα και μέσα στον

όρθρο, σε συγκεκριμένο σημείο (για να καταλαβαίνουν οι χριστιανοί από το σπίτι τους πού έχει φτάσει η τελετή), οπότε η καμπάνα της λειτουργίας είναι η τρίτη καμπάνα. Αν δε χτυπά καμπάνα μέσα στον όρθρο, τότε η λειτουργία αρχίζει με τη δεύτερη καμπάνα.

Ο όρθρος είναι **κάθε φορά διαφορετικός** και μπορεί να γίνεται κάθε μέρα, ακόμη και χωρίς θεία λειτουργία, και είναι διαφορετικός, επειδή είναι αφιερωμένος στη γιορτή ή στους αγίους που εορτάζονται τη συγκεκριμένη ημέρα: στον όρθρο ψάλλονται όλα τα σπουδαία αριστουργήματα ποίησης και μουσικής (υμνογραφίας) που έγραψαν οι μεγάλοι και άγιοι υμνογράφοι του Βυζαντίου (αλλά και σημερινοί) για τις μεγάλες γιορτές του Χριστού και της Παναγίας και για τις γιορτές των αγίων μας: οι ύμνοι που έγραψε ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός για το Πάσχα, ο άγιος Κοσμάς ο Μελωδός για τα Χριστούγεννα, οι ύμνοι του Δεκαπενταύγουστου, οι ύμνοι που γράφτηκαν για τους αγίους Αναργύρους, τους αγίους Θεοδώρους, τον άγιο Δημήτριο, τον άγιο Γεώργιο, την αγία Μαρίνα, την αγία Παρασκευή, την αγία Ειρήνη, τον άγιο Αλέξανδρο και γενικά όλους τους αγίους, ψάλλονται στον όρθρο, όχι στη θεία λειτουργία.

Τα βράδια της Μεγάλης Εβδομάδας, που ερχόμαστε στην εκκλησία και συμμετέχουμε στις υπέροχες, συγκινητικές, αλλά και γεμάτες σπουδαία νοήματα, βραδινές τελετές που οδηγούν στα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού, αυτές οι τελετές είναι όρθροι, που κάποτε τελούνταν το επόμενο πρωί, αλλά εδώ και αιώνες μετακινήθηκαν στο προηγούμενο βράδυ κάθε μέρας. Τη νύχτα του Μ. Σαββάτου, που ακούμε στις εκκλησίες μας το «Χριστός ανέστη» και τους ασύγκριτους ύμνους του αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού, η τελετή αυτή είναι όρθρος – στη συνέχεια, βέβαια, τη νύχτα του Μ. Σαββάτου, όπως κάθε ξημέρωμα Κυριακής, τελειώνει ο όρθρος και γίνεται και η θεία λειτουργία.

Κάθε Κυριακή ο όρθρος είναι αναστάσιμος, επειδή κάθε Κυριακή, όλο το χρόνο, γιορτάζουμε την Ανάσταση του Κυρίου. Αλλά και της Κυριακής οι όρθροι δεν είναι πάντα ίδιοι, γιατί η υμνογραφία αλλάζει και μάλιστα ακολουθεί κάθε φορά διαφορετικούς μουσικούς ήχους ή δρόμους, όπως λέμε, δηλαδή άλλη μουσική κλίμακα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Έτσι χτίζεται ένας σπουδαίος μουσικός πολιτισμός, με ρίζες περίπου στο 700 μ.Χ. και παλαιότερα, πολιτισμός τόσο σημαντικός, όσο και η κλασική μουσική της δυτικής Ευρώπης, που είναι πολύ νεότερη.

Η θεία λειτουργία και η σοφία της

Αντίθετα, η **θεία λειτουργία είναι πάντοτε σχεδόν ίδια** – αλλάζει σε ορισμένες λεπτομέρειες ανάλογα με την ημέρα και την εορτή, ψάλλονται σε αυτήν τα βασικά ένα δυο τροπάρια της ημέρας (απολυτίκιο και κοντάκιο) και τα τροπάρια των αγίων του συγκεκριμένου ναού, διαβάζεται διαφορετικό ευαγγέλιο και απόστολος, αλλά κατά βάσιν, είναι η ίδια και **ο σκοπός της είναι να τελεστεί** (να γίνει) **η θεία μετάληψη και να κοινωνήσουν οι χριστιανοί.**

Άρα, μόνο μία τελετή στην εκκλησία ονομάζουμε «λειτουργία», εκείνη, στην οποία γίνεται η θεία κοινωνία, δηλ. η θεία μετάληψη, που λέγεται επίσης και θεία ευχαριστία, δηλαδή αυτό που ίδρυσε ο Ιησούς Χριστός στο μυστικό δείπνο*, όταν πρόσφερε στους μαθητές Του ψωμί και κρασί (άρτο και οίνο, όπως λέμε στα αρχαία ελληνικά), που το μετέτρεψε σε σώμα και αίμα Του.

Ώστε λοιπόν, η τελετή του γάμου, της βάπτισης, της κηδείας, του εσπερινού, του αγιασμού, του ευχελαίου, του επιταφίου, των αγίων Παθών (Μ. Πέμπτη, με τα «12 ευαγγέλια»), των Χαιρετισμών της Παναγίας και οι διάφορες άλλες χριστιανικές τελετές που κάνουμε στις εκκλησίες μας, δεν είναι λειτουργίες. Μία είναι η λειτουργία, η τελετή της θείας μετάληψης. Και η τελετή αυτή, η θεία λειτουργία (θεία = αγία, ιερή, θεϊκή), είναι η πιο βασική και πιο σπουδαία χριστιανική τελετή – ο κορμός, η ραχοκοκαλιά της χριστιανοσύνης, στην οποία **ο άνθρωπος που μεταλαβαίνει βάζει μέσα του το ίδιο το σώμα και το αίμα του Ιησού Χριστού, δηλ. τον ίδιο το Χριστό,** ενώνεται με Αυτόν και κάνει ένα μεγάλο και απαραίτητο βήμα προς τη σωτηρία του, δηλαδή προς τον παράδεισο.

Η θεία λειτουργία που τελείται κάθε Κυριακή και γιορτή (εκτός από λίγες φορές) στις ορθόδοξες εκκλησίες όλου του κόσμου, είναι γραμμένη γύρω στο 400 μ.Χ. από έναν πολύ μεγάλο άγιο, από τους μεγαλύτερους, τον άγιο Ιωάννη το Χρυσόστομο – έναν άνθρωπο που

---

* Ο «μυστικός δείπνος» ονομάζεται έτσι επειδή περιέχει ένα θρησκευτικό «μυστήριο», το μυστήριο της θείας μετάληψης. Δηλαδή «μυστικός» = μυστηριακός, με ένα θρησκευτικό μυστήριο. Δεν σημαίνει ότι δείπνησαν «μυστικά», δηλαδή κρυμμένοι. Η λέξη έχει άλλη σημασία στα αρχαία ελληνικά και άλλη σήμερα.

όχι μόνο αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις υπέρ των φτωχών και κατατρεγμένων, αλλά και αντιστάθηκε στην εξουσία της εποχής του χωρίς κανένα φόβο και τελικά πέθανε εξόριστος (το σωστό είναι να λέμε «κοιμήθηκε», όχι «πέθανε», γιατί ο άνθρωπος δεν πεθαίνει, αλλά η ψυχή του πηγαίνει στον ουρανό). Τα τελευταία λόγια του πριν ξεψυχήσει ήταν «δόξα τω Θεώ για όλα».

Δέκα φορές το χρόνο τελείται η λειτουργία που είχε γράψει λίγες δεκαετίες νωρίτερα ένας άλλος μεγάλος άγιος με παρόμοια δράση δίπλα στους φτωχούς και απέναντι στην εξουσία, ο Μέγας Βασίλειος.

Οι δύο αυτοί άγιοι (που με τα βιβλία τους είναι και μεγάλοι διδάσκαλοι της ανθρωπότητας) βασίστηκαν σε ακόμη αρχαιότερες λειτουργίες, που υπήρχαν στην εποχή τους και οι ρίζες τους φτάνουν μέχρι την εποχή των αποστόλων, λίγα χρόνια μετά την Ανάσταση του Χριστού.

Στη θεία λειτουργία είναι ενσωματωμένη τόση σοφία και υπάρχει τόσο βάθος και τόσοι συμβολισμοί, που δε συγκρίνεται με καμιά άλλη τελετή (γι' αυτό και δεν είναι εύκολο να γραφτεί καινούργια θεία λειτουργία στα νέα ελληνικά π.χ. – πρέπει να βρεθεί ένας Βασίλειος και ένας Χρυσόστομος). Κατ' αρχάς, από την αρχή μέχρι το τέλος της, κυλάνε σαν ποτάμια δύο παράλληλοι συμβολισμοί: η ζωή του Χριστού, από τη Γέννηση μέχρι την Ανάσταση και την Ανάληψή Του, και η Δευτέρα Παρουσία, η ανάσταση όλων των ανθρώπων και ο παράδεισος. Γι' αυτό γράψαμε στην αρχή πως η Εκκλησία προσφέρει και τα Χριστούγεννα και την Ανάσταση στους ανθρώπους κάθε Κυριακή, όλο το χρόνο!...

Γιατί να πάμε;

Αν μετά από όλα αυτά αναρωτιέσαι ακόμη γιατί πρέπει να πηγαίνουμε στην εκκλησία και μάλιστα μαζί με τα παιδιά μας, ας προσθέσουμε κάτι ακόμη:

Στην εκκλησία συμβαίνουν δύο πράγματα που δεν θα συμβούν στο σπίτι μας ή οπουδήποτε αλλού και αν προσευχηθούμε για να συνδεθούμε με το Θεό.

Κατ' αρχάς, ας είμαστε ειλικρινείς: αν δεν πάμε στην εκκλησία, δε θα προσευχηθούμε ούτε στο σπίτι μας – απλά είμαστε αδιάφοροι για το Θεό ή δεν αισθανόμαστε χριστιανοί. Φυσικά, δεν μιλάμε για την περίπτωση που θέλουμε να πάμε στην εκκλησία, αλλά για κάποιο πραγματικό λόγο δεν μπορούμε. Σε αυτή την περίπτωση, θα πάμε την επόμενη Κυριακή ή αύριο ή θα βρούμε μια βραδινή λειτουργία μετά από λίγες μέρες και θα πάμε.

Λοιπόν, στην εκκλησία συμβαίνουν τα εξής μοναδικά: **η θεία μετάληψη** (για να μεταλάβουμε – που χρειάζεται να γίνεται συχνά, όχι μια δυο φορές το χρόνο) και **η συγκέντρωση όλων των χριστιανών** σε ένα τόπο και χρόνο, **ώστε όλοι μαζί ενωμένοι, ως ένα σώμα,** να ενωθούμε με το Χριστό και με ολόκληρο τον Τριαδικό Θεό. Μάλιστα, στη θεία λειτουργία συμμετέχουν και οι άγγελοι και οι άγιοι και οι ψυχές των νεκρών μας (των «κεκοιμημένων») και ενώνονται όλοι, από όλους τους ναούς, όπου την ίδια ώρα τελείται η μία και μοναδική θεία λειτουργία σε όλο τον πλανήτη – ή, πιο σωστά, στη γη και στον ουρανό.

Γι' αυτό, το να πάμε στην εκκλησία όταν γίνεται η θεία λειτουργία (όχι όταν ο ναός είναι άδειος και πάμε να μείνουμε μόνοι μας και «να γαληνέψει η ψυχή μας») και να βρεθούμε μαζί με όλους τους χριστιανούς, να προσευχηθούμε μαζί τους για όλο τον κόσμο και να κάνουμε πραγματικά επίσκεψη στο Χριστό, είναι μια **πράξη αγάπης.** Είναι επίσης μια **πράξη ταπείνωσης,** γιατί εκεί θα σταθούμε δίπλα και **σε ανθρώπους που δεν συμπαθούμε, ώστε να μάθουμε να τους συγχωρούμε** και να γίνουμε αληθινοί χριστιανοί.

Εξάλλου, τη θεία λειτουργία δεν την τελεί μόνος του ο ιερέας, αλλά όλος ο λαός: άνθρωποι και άγγελοι και ο Χριστός και η Παναγία, όλοι μαζί. Δεν είναι κάτι που απλώς το παρακολουθούμε, αλλά κάτι στο οποίο συμμετέχουμε.

Και το ίδιο το κτήριο του ναού (η εκκλησία, όπως λέμε, αν και πραγματικά «εκκλησία» σημαίνει συγκέντρωση, γι' αυτό έχει επικρατήσει να λέμε τους ναούς «εκκλησίες») έχει τόσους συμβολισμούς, ώστε είναι σαν να μπαίνουμε πραγματικά στη βασιλεία των ουρανών, στον παράδεισο. Και **στον παράδεισο** – με αυτό θα κλείσουμε – **ο Χριστός μας καλεί να μπούμε σαν βασιλιάδες,** να *συμβασιλεύσουμε* μαζί Του, **όχι σαν απλοί υπήκοοι.** Στην καθημερινότητα είμαστε στρατιώτες (στον αγώνα της ζωής, με τον πόνο, τον κόπο, τις θλίψεις, τις απώλειες), στη λειτουργία μπαίνουμε σαν πρίγκιπες, στον ουρανό θα είμαστε βασιλιάδες. Ο Χριστός βάζει τον κάθε έναν από εμάς στη θέση Του και μας κάνει βασιλιάδες μαζί με Αυτόν. Είναι το σπίτι του Πατέρα μας, στο οποίο είμαστε καλεσμένοι. Το θέμα είναι αν θα αποδεχτούμε την πρόσκληση.